

Memòria dels treballs del seguiment arqueològic de
les obres d'adequació de les instal·lacions elèctriques al
Palau de la Generalitat.

Maria SARDÀ I VILARDAGA.

Novembre 1987 - Febrer 1988.

INDEX

- Introducció
- Seguiment arqueològic
- Fitxes
- Conclusions
- Topografia i Geologia del Pla de Barcelona
- Introducció històrica del Pla de Barcelona
- Història de l'edifici
- Bibliografia
- Documentació gràfica
- Documentació fotogràfica

INTRODUCCIÓ

Amb motiu dels treballs d'adequació de les instal·lacions elèctriques del Palau de la Generalitat, s'han fet una sèrie d'actuacions que han afectat el seu subsòl.

Els treballs efectuats són, bàsicament, de dos tipus: l'obertura d'unes canalitzacions - encastades als terres i parets - i l'acondicionament de l'habitable que allotjarà el nou quadre elèctric general de l'edifici (1).

Els canals soterrats són els que conduiran els conductors elèctrics principals. A la planta baixa hi ha dues conduccions principals que surten del quadre elèctric; una, la més extensa, consta d'un tronc central que recorre en sentit longitudinal la major part de l'edifici, del que se'n deriven ortogonalment uns ramals que accedeixen als punts convenients d'alimentació. L'altra conducció és molt més curta i serveix el sector renaixentista del Palau.

Els recorreguts horitzontals soterrats de la planta baixa estava previst que s'efectuarien exactament seguint la disposició i les mesures que figuren en el plànol a escala 1:100 que s'adjunta, dibuixat pel Servei Tècnic d'Arquitectura de la Secretaria Adjunta de Presidència; però a darrera hora s'han anat adaptant a la realitat existent al subsòl descobert, doncs han aparegut altres canalitzacions - pous i clavegueres principalment -,

(1) Sols farem referència als treballs que han afectat al subsòl. Per a més informació cal consultar la memòria del Projecte, realitzada per Carles Solsona i Piña, arquitecte del Servei Tècnic d'Arquitectura.

algunes encara en funcionament, que s'han tingut que respectar canviant lleugerament el recorregut inicialment previst.

La profunditat de les canalitzacions és desigual en totes elles, éssent la més gran la corresponent a la que conté la infraestructura general. També s'ha tingut d'anar adaptant a la realitat del subsòl, salvant els desnivells per mitjà de rampes.

L'empresa que ha dut a terme aquestes obres és la TEYCO, S.L.

SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC

Donat el caràcter històric-cultural de l'edifici i del subsòl urbà on es localitza, s'ha procurat fer compatibles el respecte a aquests valors i els treballs de destrucció implícits en tota obra important de reforma, com en aquest cas, fent un seguiment arqueològic de tot el procés d'extracció de terres que s'ha realitzat en l'obertura de les canalitzacions.

Malgrat totes aquestes consideracions -contingudes ja en la memòria del Projecte-, les tasques del seguiment arqueològic no es van començar fins el dia 13 de novembre, quan ja feia més d'una setmana que s'estava treballant en l'obertura de les rases. No podem fer una avaluació exacta de les destrosses efectuades amb aquesta acció no controlada, però creiem deuen haver estat importants, doncs precisament han afectat la zona del Palau on les cotes són més baixes i, per tant, on era més factible arribar a trobar restes arqueològiques. Així ho confirma el que en el tall d'una de les rases s'observava clarament la secció d'un mur i que al obrir-ne posteriorment una altra, ja sota el control, en sortís un altre. Així mateix, els obrers ho corroboren al declarar que al obrir-les van topar amb nombroses pedres i fragments ceràmics, alguns dels quals -els més grans, com ara tegulae, àmfores, dòlies, etc.- van guardar.

El criteri que s'ha seguit ha estat el de documentar totes les estructures medievals i d'èpoques anteriors i tot el material d'interès arqueològic, per mitjà de dibuixos -plantes i seccions a diferents escales, etc.- i de fotografies -concretament diapositiva color Kodachrome 64 i Ektachrome 400-. Cal remarcar doncs, que el descobriment de les restes que més endavant comentarem no s'ha fet per mitjà d'una excavació arqueològica, per tant no tenen cap referència estratigràfica.

En els casos en què les estructures arqueològiques han aparegut relacionades amb estructures més modernes, com ara clavegueres, fonaments, etc..., aquestes també les hem documentat en els plànols i en les fotografies, doncs considerem important, cara a futures actuacions, tenir disponible aquesta informació així com veure com es sobreposen i s'interrelacionen les estructures antigues i les modernes, doncs en alguns casos s'ha aprofitat restes constructives ja amortitzades per aixecar-ne de noves.

El seguiment ha consistit en un rigorós control de l'obertura de les rases a peu d'obra, recollint tot el material arqueològic i aturant l'extracció de terres quan es topava amb alguna estructura, per tal de procedir a la seva neteja, delimitació -en els casos en què ha estat possible, doncs la poca amplada de les rases generalment no ho ha permès- i documentació.

Una vegada acabada aquesta tasca les obres d'adequació elèctrica han prosseguit el seu curs normal, destruint part de les estructures en els casos en què els ha estat necessari, sense que en cap moment l'hagin fet desaparèixer totalment. Cal remarcar que no s'ha procedit a l'excavació de cap de les estructures aparegudes.

L'obertura de les rases s'ha efectuat, en el millor dels casos, manualment a pic i pala, però també s'ha utilitzat el martell elèctric, el martell amb compressor i la pala excavadora, la qual cosa ha permès l'extracció d'un gran volum de terres amb el mínim de temps. Per aquesta raó no s'ha pogut garbellar-la, però en canvi s'ha escorcollat el més minuciosament possible i per dues vegades: en el moment de ser extreta de la rasa i abans de ser llençada a l'abocador.

A cada rasa se li ha donat un número, i tota la informació sobre cada una s'ha registrat en la seva respectiva fitxa.

RASA Nº: 1 (Pati Gòtic)

Amplada: 85 cm / 94 cm

Profunditat: 1 m / 2,15 m

Llargada: 13 m

CARACTERÍSTIQUES:

L'extrem A, que conflueix amb la paret que delimita el Pati Gòtic i l'habitació del quadre elèctric, i l'extrem A', immediatament continu a l'escala, estaven ja oberts quan es van començar les tasques del seguiment arqueològic. L'extrem A tenia més amplada (94 cm) i més profunditat (2,15 m) que el reste de la rasa, ja que tenia que guanyar el desnivell existent entre el terre del Pati Gòtic i el de l'habitació del soterrani.

En el tall s'observa la secció d'una habitació delimitada per un mur i un paviment. El mur medeix 40 cm d'amplada per 80 cm d'alçada i té la mateixa orientació que la rasa en sentit longitudinal. El formen pedres de diversos tamanys i irregulars, i fragments de material constructiu - teules i canalitzacions -, tot això barrejat amb morterada. L'aspecte exterior és el d'un tabic totalment recobert de morter i de color marronós.

El paviment és un pedrís format per petits fragments de terracotta i arena lligats amb calç; té un color entre blanquinós i rosat, i és molt similar al "opus signinum". Té un gruix variable, d'uns 18 cm de mitjana. No s'entrega al mur, sino que aquest

DOCUMENTACIÓ

(continua)

Gràfica:

- planta situació rasa E. 1:100
- situació estructures E. 1:50
- planta mur E. 1:20
- secció A - A' E. 1:40
- secció B - B' E. 1:20

Fotogràfica:

- carret 1: nº 34, 35 i 36
- carret 2: nº 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 15 i 17

MATERIAL:

NOTES:

El mur ha servit d'assentament a dues clavegueres modernes, de 55 cm i 86 cm d'amplada, que el creuen transversalment sense malmetre'l.

Una d'aquestes està encara en funcionament, per lo que s'ha tingut de rebaixar 45 cm més la terra i fer un sífó; s'ha observat que a aquesta profunditat el mur encara apareix, amb les mateixes característiques abans comentades. Aquesta clavegue

(continua)

RASA Nº: 1 (Pati Gòtic)

Amplada: 85 cm / 94 cm

Profunditat: 1 m / 2,15 m

Llargada: 13 m

CARACTERÍSTIQUES:

L'extrem A, que conflueix amb la paret que delimita el Pati Gòtic i l'habitació del quadre elèctric, i l'extrem A', immediatament continu a l'escala, estaven ja oberts quan es van començar les tasques del seguiment arqueològic. L'extrem A tenia més amplada (94 cm) i més profunditat (2,15 m) que el reste de la rasa, ja que tenia que guanyar el desnivell existent entre el terre del Pati Gòtic i el de l'habitació del soterrani.

En el tall s'observa la secció d'una habitació delimitada per un mur i un paviment. El mur medeix 40 cm d'amplada per 80 cm d'alçada i té la mateixa orientació que la rasa en sentit longitudinal. El formen pedres de diversos tamany i irregulars, i fragments de material constructiu - teules i canalitzacions -, tot això barrejat amb morterada. L'aspecte exterior és el d'un tabic totalment recobert de morter i de color marronès.

El paviment és un pedrís format per petits fragments de terracotta i arena lligats amb calç; té un color entre blanquinós i rosat, i és molt similar al "opus signinum". Té un gruix variable, d'uns 18 cm de mitjana. No s'entrega al mur, sino que aquest

DOCUMENTACIÓ

(continua)

Gràfica:

- planta situació rasa E. 1:100	- secció A - A' E. 1:40
- situació estructures E. 1:50	- secció B - B' E. 1:20
- planta mur E. 1:20	

Fotogràfica:

- carret 1: nº 34, 35 i 36
- carret 2: nº 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 15 i 17

MATERIAL:

NOTES:

El mur ha servit d'assentament a dues clavegueres modernes, de 55 cm i 86 cm d'amplada, que el creuen transversalment sense malmetre'l.

Una d'aquestes està encara en funcionament, per lo que s'ha tingut de rebaixar 45 cm més la terra i fer un sifó; s'ha observat que a aquesta profunditat el mur encara apareix, amb les mateixes característiques abans comentades. Aquesta clavegue

(continua)

RASA Nº: 1 (Pati Gòtic)

CARACTERÍSTIQUES:

el cobreix en part.

Al obrir el reste de la rasa s'ha comprovat que el mur continua 4 m més enllà, perdent-se el seu rastre sense trobar-ne cap altre de perpendicular que tanqui l'habitació.

El color dels estrats relacionats amb el mur és marró fosc; la textura és humida i molt compacta; estan formats per arena i alguna pedra de petit tamany.

Ha sortit molt material ceràmic medieval, junt a alguns petits fragments de sigillates molt malmesos. També han aparegut alguns òssos d'animals, de carbons i de metall.

NOTES:

ra estava protegida per un recobriment de ciment i un parament de pedres (Carret 1: nº 36; carret 2: nº 5 i 6).

RASA Nº: 2 (Pati Gòtic)

Amplada: 93 cm / 1,20 m / 1,40 m

Profunditat: 90 cm

Llargada: 16 m

CARACTERÍSTIQUES:

Donat que al obrir la mitat de la rasa amb el pic i la pala va veure's que els estrats sortien totalment remoguts a causa de la construcció de les nombroses clavegueres que s'han descobert d'època moderna, es va permetre l'entrada d'una màquina excavadora que va treballar sota un riguròs control.

Sols han sortit estructures modernes -3 clavegueres i un pou - i una fonamentació de l'arcada que separa el Pati Gòtic del pati petit.

Els estrats estan formats per sorra, pedra mal tallada, morterada i altres restes constructives coma ara teules i canalitzacions, que semblen haver estat tirades allà com per fer un farciment.

Els restes ceràmics d'interès que han aparegut són escassos.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa a escala 1:100

Fotogràfica:

- carret 1: nº 28, 30, 31, 32 i 33

- carret 2: nº 23, 24 i 26

MATERIAL:

NOTES:

Algunes de les pedres que conformen les parets de les claveguers estan molt ben tallades; una d'elles té uns orificis que la travessen - possiblement per deixar lliscar l'aigua-. Deuen ser reaprofitades d'una altra estructura ja amortitzada (Carret 2: nº 20, 21 i 22).

RASA N°: 3

Amplada: 84 cm

Profunditat: 90 cm / 1,50 m

Llargada: 9 m

CARACTERÍSTIQUES:

Part de la rasa ha estat oberta en el Pati Gòtic i part a l'interior de l'edifici. En el Pati Gòtic ha estat oberta per una màquina excavadora, però sota control. Sols han sortit un parell d'estructures: una claveguera -just en la confluència entre la rasa 2 i la 3- de factura moderna, i una fonamentació d'una de les arcades de l'edifici gòtic.

La banda oberta a l'interior de l'edifici té menys profunditat; també han aparegut estructures modernes, com ara conduccions de la calefacció, fonaments d'una escala i d'una paret.

La terra que s'ha extret és molt poc compacta i molt sorrenca; conté nombroses teules planes, maons i canalitzacions -algunes modernes, com les usades en la construcció de les clavegueres-, algun reste de morter, pedres irregulars i mal tallades, etc. Tot el conjunt dona la impressió d'un farciment de pedres i d'altres restes constructives.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa a E : 1/100

Fotogràfica:

- carret 2: n° 11 i 27.

- carret 6: n° 13, 14, 15, 16 i 17.

MATERIAL:

NOTES:

RASA Nº: 4 (Habitacle quadre elèctric)

Amplada: 1,60 m

Profunditat: 70 cm

Llargada: 9 m

CARACTERÍSTIQUES:

Aquesta rasa ja estava oberta quan es van començar els treballs del seguiment arqueològic. En els talls visibles no s'observa cap estructura, sols algun fragment ceràmic.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa a escala 1 : 100

Fotogràfica:

∅

MATERIAL:

NOTES:

Els obrers comenten que al obrir les rases nº 4, 5, 6 i 7, totes elles en l'habitació del quadre elèctric, van topar amb nombroses pedres i fragments ceràmics, alguns de bastant grans, que van guardar.

RASA Nº: 5 (Habitacle quadre elèctric)

Amplada: 80 cm

Profunditat: 70 cm

Llargada: 3,40 m

CARACTERÍSTIQUES:

Aquesta rasa ja estava oberta quan es van començar els treballs del seguiment arqueològic. En els talls no s'observa cap estructura; sols algun fragment de ceràmica.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa a escala 1:100

Fotogràfica:

∅

MATERIAL:

NOTES:

Els obrers comenten que al obrir les rases nº 4, 5, 6 i 7, totes elles en l'habitacle del quadre elèctric, van topar amb nombroses pedres i fragments ceràmics, alguns de bastant grans, que van guardar.

RASA Nº: 6 (Habitacle quadre elèctric)

Amplada: 70 cm

Profunditat: 70 cm

Llargada: 3,40 m

CARACTERÍSTIQUES:

Aquesta rasa ja estava oberta quan es van començar els treballs del seguiment arqueològic. En els talls no s'observa cap estructura, sols algun fragment de ceràmica.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa a escala 1:100

Fotogràfica:

∅

MATERIAL:

NOTES:

Els obrers comenten que al obrir la rasa van topar amb nombroses pedres, al igual que en les rases 4, 5 i 7, totes elles en l'habitacle elèctric, i també amb alguns fragments ceràmics bastant grans, que van separar i guardar.

RASA Nº: 7 (Habitacle quadre elèctric)

Amplada: 80 cm

Profunditat: 70 cm / 90 cm

Llargada: 3,90 m

CARACTERÍSTIQUES:

Aquesta rasa estava ja oberta quan es van començar les tasques del seguiment arqueològic. No obstant, en un dels perfils s'observava la secció d'un mur de pedres ben tallades -sobre tot una en forma de muntant d'una llinda-, unides amb morter.

Al procedir a la seva neteja va aparèixer algun fragment ceràmic; algunes sigillates, un fragment de tegulae -sortit d'entre les pedres del mur i l'argamassa- i ceràmica comuna medieval.

La terra de l'estrat relacionat amb el mur és molt fosca, humida i està molt compactada. El formen arena, grava i alguna pedra petita.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa a escala 1:100
- secció del mur a escala 1:20
- situació del mur en el plànol a escala 1:50

Fotogràfica:

- carret 1: nº 19 i 20
- carret 2: nº 4

MATERIAL:

NOTES:

Per cotes i per la factura del mur es va creure en la possibilitat de que es tractés d'una estructura romana; però al obrir la rasa 9 s'ha pogut comprovar que encara es troba en nivells estratigràfics medievals. Podria tractar-se d'una estructura romana reaprofitada. Ho podria confirmar el fet de la diferent factura respecte dels murs medievals apareguts en les rases 1, 9 i 14, i l'arrebossat visible en el tall de la rasa 9 que sembla cobrir la superfície del mur per aquesta banda.

RASA Nº: 8 (Habitacle quadre elèctric)

Amplada: 70 cm

Profunditat: 70 cm

Llargada: 2,40 m

CARACTERÍSTIQUES:

Aquesta rasa ja estava oberta quan es van començar els treballs del seguiment arqueològic. En els talls no s'observa cap estructura.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

-planta de la situació de la rasa a escala 1:100

Fotogràfica:

∅

MATERIAL:

NOTES:

Els obrers comenten que al obrir les rases 4, 5, 6, 7 i 8, totes en l'habitacle del quadre elèctric, van topar amb nombroses pedres i fragments ceràmics, alguns de bastant grans, que van guardar.

RASA N°: 9 (Habitacle quadre elèctric)

Amplada: 70 cm / 84 cm

Profunditat: 70 cm / 90 cm

Llargada: 3,90 m

CARACTERÍSTIQUES:

Han sortit dos murs constituïts per pedres irregulars i de tamany mitjà, fragments de teules, canalitzacions i rajoles, elements tots ells barrejats, units i coberts en la superfície per morter de calç i arena.

El mur que segueix l'orientació longitudinal de la rasa té una llargada d'1,90 m, una alçada -visible- de 10 cm i una amplada de 32 cm.

L'altre mur queda tallat per la paret de l'habitació i té una amplada d'1m.

En planta s'observa que s'uneixen fent un angle recte.

En un dels talls (A-A') de la rasa s'observa un arrebossat de morter d'1,25 cm de llargada, que es suposa que cobreix el mur comentat en la rasa 7.

Sembla que aquests dos murs -el de la rasa 7 i el de la rasa 9- no estan units, sino sols separats per 4 cm.

Els estrats relacionats amb aquests murs són de color marró fosc, molt humits i amb una textura molt compacta, formats per arena, grava i petites pedres.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta situació rasa E. 1:100

- situació mur planta E. 1:50

- planta mur E. 1:20

- secció mur E. 1:20

Fotogràfica:

- carret 2: n° 3 i 4

MATERIAL:

NOTES:

Els nivells arqueològics són medievals amb alguns restes romans -fragments de sigillates i tegules-.

RASA Nº: 10 (Vestíbul d'entrada Pça. St. Jaume)

Amplada: 40 cm

Profunditat: 52 cm / 65 cm

Llargada: 18 m

CARACTERÍSTIQUES:

Aquesta rasa s'ha obert arran d'una conducció elèctrica recentment construïda. Al obrir s'han descobert, a més, les parets de maó d'una mina i els tubs de ferro del gas, també moderns.

Tots els estrats que han aparegut han estat alterats per aquestes remocions, per lo que el material arqueològic que ha sortit no té cap fiabilitat. Aquests estrats són de color blanquinós i tenen una textura molt poc compactada. Els formen arena i petites pedres, amb restes constructives llençades per farcir el buit.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta situació rasa E. 1:100

Fotogràfica:

- carret 2: nº 19

MATERIAL:

NOTES:

RASA N°: 11 (Escala comunicació Pati Gòtic-1ª Sala sota Pati dels Tarongers)

Amplada: 85 cm

Profunditat: 1 m

Llargada: 7 m

CARACTERÍSTIQUES:

Aquesta rasa ja estava oberta quan es van començar els treballs del seguiment arqueològic.

Per tal de no danyar l'estructura de l'escala, aquesta es va respectar, obrint la rasa per sota, a mina.

En els talls de la rasa no s'ha observat cap resta d'interès arqueològic.

Sols hi ha una estructura moderna: una arcada de maons, que fonamenta el replà de l'escala.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa E:1/100

Fotogràfica:

- carret 1: n° 29

MATERIAL:

Els obrers comenten que va ser a sota d'aquesta escala on va aparèixer el capitell.

NOTES:

RASA Nº: 12 (1ª Sala sota el Pati dels Tarongers)

Amplada: 1,75 m

Profunditat: 95 cm

Llargada: 13 m

CARACTERÍSTIQUES:

Ja estava pràcticament tota oberta quan s'iniciaren els treballs del seguiment arqueològic. En el tall però, no s'observa cap estrat amb material arqueològic ni amb estructures antigues; sols diferents fonamentacions modernes on s'assenten les columnes que aguanten el sostre d'aquesta sala. Es tracta d'uns fonaments correguts que segueixen la direcció de la línia dels pilars.

En l'altre tall, i seguint la direcció longitudinal de la rasa, hi apareix la paret d'una claveguera moderna -possiblement d'una collectora-, posterior a la construcció de la sala, doncs trenca les fonamentacions abans esmentades.

Al llindar de la porta que comunica aquesta sala amb la nº 2, apareix un altre fonament corregut de sosteniment de l'arcada que separa les dues sales; un metre abans la rasa és travessada per un clavegueró de secció transversal interior rectangular, que aboca a la claveguera abans esmentada. Al costat, hi ha un pou de maó de construcció moderna.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa a escala 1:100

Fotogràfica:

- carret 1: nº 25, 26 i 27

MATERIAL:

NOTES:

RASA Nº: 13 (Perpendicular a la rasa 12)

Amplada: 60 cm / 80 cm

Profunditat: 50 cm

Llargada: 17 m

CARACTERÍSTIQUES:

S'observen nombroses restes constructives, la major part modernes, unes fetes amb maons i ciment i altres amb pedres ben tallades i ciment. Donada l'estretor de la rasa, és difícil establir a què responen; sols es reconeix la boca d'un pou o mina i una claveguera encara en funcionament.

En quant les estructures més antigues, segurament d'època medieval, es distingeixen de les modernes pel color -més fosc- i per la factura -pedra; rajoles i teules unides amb argamassa que cobreix tota la superfície de l'estructura-. Per la mateixa raó que en les modernes, és a dir, l'estretor de la rasa, i pel fet que han estat re-bentades per remocions recents, és impossible poder establir de què es tracta.

El material que ha sortit és majorment medieval, barrejat amb alguns fragments de sigillates i tegules romanes, i d'altres restes constructives modernes.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa a escala 1:100
- planta de les estructures a escala 1:20
- planta general estructures arqueològiques E : 1/50

Fotogràfica:

- carret 2: nº 29, 30, 31, 32, 33, 34 i 35.
- carret 3: nº 15, 21, 26 i 31.
- carret 4: nº 5 i 23.

MATERIAL:

NOTES:

Cal destacar la coloració i la textura totalment diferent que hi ha entre els estrats relacionats amb estructures modernes, blanquinosos i poc compactats, i els de les estructures més antigues, marronosos, humits i molt compactats.

RASA Nº: 14 (2ª Sala sota el Pati dels Tarongers)

Amplada: 70 cm

Profunditat: 1,20 m

Llargada: 14 m

CARACTERÍSTIQUES:

Han aparegut restes de les fonamentacions modernes dels pilars que aguanten el sostre de la sala, i dues clavegueres, una que segueix longitudinalment la direcció de la rasa i l'altra que, transversalment, hi aboca, ambdues encara en funcionament.

Han sortit tres estructures medievals que tallen transversalment la rasa. Dues tenen la mateixa factura -pedra tallada unida amb morter- i la tercera és diferent -pedres petites, irregularment tallades, fragments de teules, rajoles i canalitzacions, unides i recobertes totalment amb morter-. El material relacionat amb totes tres estructures no indica però, que pertanyin a èpoques diferents.

Els dos paraments que tenen igual aparell constructiu, també els més propers entre sí, possiblement pertanyin a una mateixa estructura arquitectònica -probablement un pou de planta circular- doncs sembla que els dos murs s'atansen per les dues bandes, encara que l'estretor de la rasa impedeix afirmar-ho amb seguretat.

Sols ha aparegut material dins l'àrea delimitada pels murs.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- situació rasa E. 1:100
- planta murs E. 1:20
- situació estructures planta E. 1:50

Fotogràfica:

- Carret 2: nº 25 i 36
- Carret 3: nº 13
- Carret 4: nº 1

MATERIAL:

NOTES:

Cal destacar la diferent textura i color de la terra de l'àrea acotada pels murs -marró fosc, humida i molt compacta- de la que apareix en el reste de la rasa -grogosa, molt seca i gens compacta, amb una aparença molt similar a l'arena de platja-, estrat que cobria les estructures d'interès arqueològic.

RASA Nº: 15 (Perpendicular a la rasa 14)

Amplada: 65 cm

Profunditat: 1,20 m / 40 cm

Llargada: 8 m

CARACTERÍSTIQUES:

Han sortit nombroses restes constructives modernes, dues clavegueres, un desai-gua i la fonamentació dels pilars, i una estructura més antiga. Es tracta d'un mur de pedra tallada i unida amb morter, d'uns 70 cm d'amplada, que travessa transversalment la rasa.

L'estrat relacionat amb aquest mur és de color marró fosc i té una textura humida i molt compacta; està format per sorra i petites pedres.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa E. 1:100
- planta del mur E. 1:20
- situació de l'estructura en la planta E. 1:50

Fotogràfica:

- carret 3: nº 0, 1, 2, 3 i 14
- carret 4: nº 3 i 4

MATERIAL:

NOTES:

Sols ha aparegut material d'interès arqueològic en el sector de la rasa més proper a la rasa 14, doncs és el punt on s'ha rebaixat més profundament el sòl i on hi ha hagut menys remocions modernes, tal com ho demostra el fet de que no hi apareixin estructures modernes.

RASA N°: 16 (Sota el Pati dels Tarongers)

Amplada: 75 cm

Profunditat: 60 cm

Llargada: 12,80 m

CARACTERÍSTIQUES:

Han aparegut nombroses restes constructives de diferent època.

Tres clavegueres; una que segueix en sentit longitudinal la rasa i dues que la travessen, totes elles d'època moderna.

Tres fonamentacions dels pilars que aguanten el sostre de la sala, obra de principi de segle.

Dos tubs de ferro de calefacció, un d'ells amb una estructura feta de maó que el protegeix, obra d'aquest segle.

Dos murs. Un fet de maons units amb argamassa, que s'entrega a una de les clavegueres i és de cronologia moderna. L'altre mur és fet de pedra irregularment tallada i fragments de totxo, units amb morter de calç i arena. Té una textura molt dura i un color molt blanquinós. Podria ser una estructura medieval.

Tots els estrats apareixen molt remoguts; són de color grogós i tenen molt poca duresa.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa a E : 1/100
- planta E : 1/40
- planta general estructures arqueològiques E : 1/50
- secció A - A' E : 1/40

Fotogràfica:

- carret 3: n° 4, 5, 6, 7 i 8.
- carret 4: n° 9, 10, 11 i 12.
- carret 5: n° 11.

MATERIAL:

NOTES:

En aquesta rasa s'ha localitzat un fragment de sigil.lata amb un segell imprès.

El mur modern sembla que està assentat damunt d'un altre de més antic, però donada l'escassa profunditat de la rasa no es pot afirmar amb plena seguretat. Per aquesta raó, en el plano on hi ha totes les estructures d'interès arqueològic localitzades a E: 1/50 aquest mur apareix amb un interrogant.

RASA N°: 17 (Escala comunicació habitació rasa 16-vestíbul entrada C/ Sant Sever)

Amplada: 50 cm / 70 cm

Profunditat: 1 m

Llargada: 1,50 m

CARACTERÍSTIQUES:

Per tal de no danyar l'estructura de l'escala, se l'ha respectat i obert la rasa per sota.

Per la banda dels graons no hi ha cap estructura de fonamentació, doncs s'assenten directament damunt la sorra. Una vegada salvat el desnivell, ja apareix la profunda fonamentació d'aquesta part de l'edifici.

L'estrat sorrenc abans esmentat és arqueològicament estèril. És de color grogós i té molt poca duresa.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa E : 1/100

Fotogràfica:

- carret 4: n° 11, 17, 18, 20 i 25.

- carret 5: n° 6, 9, 11 i 25.

- carret 6: n° 7 i 8.

MATERIAL:

NOTES:

No s'ha trobat cap resta material, ni cap estructura d'interès arqueològic.

RASA Nº: 18 (Vestíbul C/ Sant Sever)

Amplada: 1 m

Profunditat: 50 cm / 1,50 m

Llargada: 8,30 m

CARACTERÍSTIQUES:

S'han localitzat diverses estructures modernes. Dos canonades de fibro-ciment de conducció d'aigües; el desguàs d'un baixant de plom; la fonamentació d'una paret de càrrega i una gran fossa sèptica, construïda amb maons i amb les parets lliscades amb portland, de 2,20 x 2,30 x 2,36 m de profunditat. En la part de la rasa més propera a l'escala, s'ha localitzat la gruixuda fonamentació d'aquesta ala de l'edifici.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa E : 1/100

Fotogràfica:

- carret 3: nº 17

- carret 4: nº 13, 14, 19, 22 i 26.

- carret 5: nº 6, 7, 9, 10, 15, 23 i 25.

- carret 6: nº 1, 2, 3 i 4.

MATERIAL:

NOTES:

No s'ha localitzat cap estructura d'interès arqueològic.

RASA N°: 19 (Perpendicular a la rasa 16)

Amplada: 50 cm / 1 m

Profunditat: 40 cm / 50 cm

Llargada: 9, 30 m

CARACTERÍSTIQUES:

Han aparegut diverses estructures. Una cloaca, que és la que travessa longitudinalment tot el Palau, construïda en època moderna; diversos tubs de calefacció i un gran mur que, donada la poca amplitud de la rasa, no s'ha pogut delimitar totalment. Està construït a base de blocs de pedra irregularment tallats i fragments de totxo, units amb morter d'arena i calç que recobreix totalment aquests materials. És molt dur i té una coloració totalment blanquinosa.

Quan a principis de segle van aixecar-se aquestes dependències, part d'aquest mur va aprofitar-se com a fonamentació d'una paret de càrrega.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa E : 1/100
- planta situació estructures arqueològiques E : 1/50
- planta E : 1/20

Fotogràfica:

- carret 3: n° 9, 10, 11, 24 i 25.
- carret 5: n° 22.
- carret 4: n° 2, 16 i 24.
- carret 6: n° 9, 10 i 12.

MATERIAL:

NOTES:

Quasi no han aparegut restes materials.

RASA Nº: 20 (Perpendicular a la rasa 18)

Amplada: 50 cm / 60 cm

Profunditat: 60 cm / 90 cm / 1, 50 m

Llargada: 6 m

CARACTERÍSTIQUES:

Aquesta rasa té la peculiaritat que la mitat és oberta, mentre que la resta és subterrània, com una mena de túnel que va descendint de cota fins que arriba a comunicar-se amb la rasa 18. Per tant, cal remarcar que la terra dipositada entre el túnel i la superfície no s'ha tocat.

S'han localitzat diverses estructures de diverses èpoques.

Una claveguera de totxos, la primera d'aquest tipus que trobem en el Palau, d'època moderna. Un tub de calefacció amb un suport fet de totxana, i un tub de ferro molt prim. Un mur fet amb blocs de pedra ben tallats i units amb ciment, d'època moderna, fonament del mur de l'arcada.

Sols hi ha dues estructures d'interès arqueològic. Es tracta de dos murs que tenen la mateixa factura: pedra irregularment tallada i fragments de totxos lligats i recoberts amb morter de calç i arena, molt durs i de color blanquinós. Donada la poca amplitud de la rasa, no s'ha pogut delimitar totalment.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa E : 1/100
- planta E : 1/20
- secció A - A' E : 1/20
- planta general estructures arqueològiques E : 1/50

Fotogràfica:

- carret 3: nº 18, 19 i 20.
- carret 4: nº 21.
- carret 5: nº 1, 2, 3, 4, 5, 8, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24 i 26.

MATERIAL:

NOTES:

Els estrats en relació a aquestes estructures són molt rics en material ceràmic; inclús han proporcionat algunes peces senceres: 3 llums d'oli i un canelobre de terrissa.

Són de color marró fosc; tenen una textura molt compacta, són humits i estan formats per arena, grava i petites pedres.

RASA Nº: 21 (Perpendicular a la rasa 14)

Amplada: 65 cm / 35 cm

Profunditat: 40 cm

Llargada: 3,70 m

CARACTERÍSTIQUES:

Sols s'ha localitzat diversos tubs de conducció de la calefacció i la fonamentació d'aquesta ala de l'edifici, obra de principis de segle.

No ha proporcionat cap tipus de reste material arqueològic.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa E : 1/100

Fotogràfica:

- carret 3: nº 28, 29 i 30.

- carret 6: nº 5 i 6.

MATERIAL:

NOTES:

RASA Nº: 22 (perpendicular a la rasa 2)

Amplada: 50 cm

Profunditat: 30 cm

Llargada:

CARACTERÍSTIQUES:

Rasa d'escàs interès arqueològic, doncs té molt poca profunditat. Sols han aparegut restes constructives molt modernes: un desguàs que aboca a una de les clauvegues comentades en la fitxa de la rasa nº 2.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- plànol E:1/100 de la situació de la rasa.

Fotogràfica:

- carret 6: nº 18.

MATERIAL:

NOTES:

RASA Nº: 23 (Perpendicular a la rasa 16)

Amplada: 40 cm

Profunditat: 50 cm

Llargada: 5,80 m

CARACTERÍSTIQUES:

En el punt de confluència amb la rasa 16 es troba una fonamentació d'un dels pilars de la sala, ja documentada en la fitxa d'aquella rasa, i dues conduccions de calefacció assentades damunt una plataforma de totxos, estructures totes elles modernes.

L'únic element arquitectònic d'interès arqueològic és un mur que no hem pogut delimitar totalment, doncs en part sembla que està cobert pel fonament del pilar. Està fet amb pedres irregularment tallades i fragments de maons, elements tots ells barrejats i coberts amb morter de calç i arena. El seu color és molt blanquinós.

L'estrat en relació amb aquest mur i que ocupa tota la restant superfície de la rasa, és de color grogós i té una textura molt poc compacta; està format exclusivament per arena. L'estrat que el cobria era de color marró fosc, format per sorra, petites pedres i fragments de restes constructives modernes, com ara teules i totxanes. Ha aportat escassos restes ceràmics.

DOCUMENTACIÓ

Gràfica:

- planta de la situació de la rasa E:1/100
- planta E:1/20
- secció E:1/20
- planta general estructures arqueològiques E : 1/50

Fotogràfica:

- carret 6: nº 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 i 29.

MATERIAL:

NOTES:

L'estrat de color grogós, arqueològicament és estèril, doncs no aporta cap tipus de restes material, i cobria el mur considerat d'interès arqueològic.

CONCLUSIONS.

Malgrat que, com ja s'ha indicat anteriorment, ha estat impossible fer un control estratigràfic de l'extracció de terres de les rases, l'estudi del material ceràmic ens revela que sols han afectat nivells moderns i medievals. La ceràmica d'aquesta època apareguda és molt diversa: comuna vidrada i sense vidrar, gris, blau catalana, verd i manganès, de reflexes metàl·lics, ceràmica de Talavera, etc., barrejada amb alguns fragments d'època romana, lo qual indica la presència de nivells estratigràfics romans, sota dels medievals, que al construir les estructures d'aquesta època van ser remoguts.

De totes les àrees del Palau obertes, sols sembla que el terra actual segella els estrats antics sense cap tipus d'alteració en l'habitació del nou quadre elèctric general, però malhauradament ha estat la zona més afectada per l'actuació duta a terme sense el control d'un arqueòleg. En les demás rases no ens trobem davant d'estrats en estat pur, sino que han estat alterats per les successives remocions de terra ocasionades per la construcció de les nombroses estructures modernes localitzades en el decurs del present treball: clavegueres generals i secundàries, pous i mines, conduccions de gas i de calefacció, fonamentacions, etc., alguna de les quals sembla que ha reaprofitat restes constructives d'una estructura ja amortitzada en el moment de la seva construcció (veure fitxa de la rasa 2 i de la 19).

Les estructures d'interès arqueològic aparegudes, segons la seva factura tècnica, les podem diferenciar en dos tipus; un, amb un aparell constructiu fet amb carreus de pedra units amb morter de calç i arena, i l'altre tipus, parets fetes amb pedra irregularment tallada, teules, canalitzacions i rajoles, tot lligat amb morter de calç i arena, que també recobria la paret com si fòs un arrebossat.

El primer tipus sembla més antic, doncs és la pròpia de les construccions de la Barcelona romana. El fet de trobar-se aquestes estructures en nivells amb una aportació de fragments ceràmics romans més alta que en els murs de l'altra tipologia, fa pensar en la possibilitat de que siguin murs romans reaprofitats en època medieval. Sembla confirmar-ho un dels murs trobats en l'habitable del quadre elèctric, que en el tall de la rasa 7 apareix amb un aparell de pedra tallada i unida amb morter de calç i arena, i en el tall de la rasa 9 s'observa cobert amb un arrebossat i relacionat amb una altra estructura apareguda en aquesta rasa.

Aquesta hipòtesi no la podem afirmar amb tota seguretat fins que no es dugui a terme una excavació en extensió de totes les estructures trobades. En els punts en que s'ha foradat una paret mestre aixecada en època medieval, però, s'ha observat que estaven construïdes segons els segon tipus més amunt comentat; és a dir, pedres irregularment tallades, teules, totxanes i demés material constructiu, elements tots ells lligats i recoberts amb morter d'arena i calç, a manera d'un arrebossat.

Donada l'estretor de les rases en que apareixen els murs, és molt difícil poder apreciar interrelacions que permetin aventurar una planta d'interpretació de totes les restes; sols dos dels murs de la rasa 14 semblen estar relacionats i formar una estructura circular, que podria interpretar-se com un pou, doncs té un diàmetre massa petit perquè pugui ser una torre.

Els murs apareguts en les rases 14, 15, 16 i 19, podrien ser restes de les estructures trobades pel Sr. Puig i Cadafalch quan va fer-se, a partir de l'any 1910, el rebaix del Pati dels Tarongers per adequar-hi unes sales a sota, i que ell atribuïa al mur que separava el call del reste de la ciutat. No podem tampoc afirmar-ho amb plena seguretat, doncs no disposem del plànol fet per ell de la seva situació, per comparar-lo amb el nostre; sols disposem del publicat en el seu treball sobre el Palau de la Generalitat a la memòria de l'I.E.C. (1), però és a una escala massa reduïda per a que ens serveixi, i de les còpies del reportatge fotogràfic realitzat aleshores (2), però que sols ens donen una referència de l'orientació aproximada de la seva situació.

De tota manera, hi ha nombrosa documentació de l'època sobre la construcció del Palau que fa referència a les edificacions d'aquesta zona pertanyents al barri jueu del call, que van ser reaprofitades o bé enderrocades i terraplenades per a construir les successives ampliacions que el Palau ha conegut al llarg del temps, i que són les que amb aquest treball de control arqueològic hem ajudat a documentar.

En algunes rases hem localitzat un estrat de color grogós, amb una textura molt poc compacta i format únicament per arena; té una aparença molt similar a la sorra de platja i arqueològicament és estèril, doncs no ha aportat cap tipus de resta material. Hem de remarcar que sols ha aparegut en alguna de les rases situades sota l'actual Pati dels Tarongers.

En totes les rases on s'ha localitzat, cobreix les estructures d'interès arqueològic. Per tant, l'hem interpretat com un estrat d'aportació per tapar edificacions ja amortitzades i per nivellar el terreny. Això sembla que ho corrobora la documentació medieval, doncs quan es comença, a partir de 1532, la construcció del primer tram de l'actual Pati del Tarongers, es mana terraplenar, fins el nivell de la planta noble, tots els horts de les cases comprades.

L'arqueòleg medievalista, Eduard Riu i Barrera, també ha reafirmat aquesta hipòtesi, doncs en l'excavació que es va realitzar en el Pati Llimona, també dins el sector de ciutat que encerclen les muralles del segle IV, van localitzar aquest estrat; a més, ens ha facilitat la notícia de que en època medieval era costum fer els terraplenaments amb sorra extreta de les platges.

NOTES

- (1) PUIG I CADAFALCH, J. - MIRET I SANS, J.: "El Palau de la Diputació General de Catalunya", extret de l'"Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans", 1909-1910.
- (2) Còpies d'aquest reportatge fotogràfic es troben a l'Arxiu Municipal d'Història, al Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Diputació i a l'Arxiu Mas.

TOPOGRAFIA I GEOLOGIA

El Pla de Barcelona, que s'extén de la Serra de Collserola al mar, entre els rius Besós i Llobregat, té aproximadament 5 km per 16 km de llargada. És un suau pendent que devalla de Collserola a la mar, en el que destaquen, com a illes, un seguit de turons.

La Serra de Collserola, de 300 a 500 m d'alçada (Tibidado, 512 m), està formada de pissarres que descansen sobre un basament granític del paleozoic. Entre aquesta serra i la mar hi ha un altre bloc, més curt i més baix, l'anomenat serrat de la Rovira, que va del turó de la Peira (Horta) al de Monterols (Sant Gervasi), tenint el punt culminant en el turó de la Rovira, de 267 m. El formen materials paleozoics en forma de blocs tallats.

El Pla pròpiament dit està format per terrenys terciaris -dels que sobresurten Montjuïc, de 173 m, i el Tàber, de 12 m-, recoberts per un bon gruix de terrenys quaternaris antics.

Segons Solé Sabarás, la plana quaternària està formada per la superposició de tre cicles, en cada un dels quals es secceeixen tres tipus de dipòsits:

a) argiles roges amb còdols arrossegats per les aigües procedents de la Serra de Collserola.

b) llims grocs d'origen eòlic, transportats pel vent de costat de mar, durant els períodes freds i secs en què el nivell del mar, en descendir, deixava al descobert una àmplia faixa arenosa de platja.

c) crosta calcària amb nòduls (turturà) d'exudació, separant un cicle d'altre, i originada durant la transició del període càlid i humit (nivell a) al fred i sec (nivell b).

SÍNTESI HISTÒRICA.

L'actual ciutat de Barcelona s'extén per tot l'anomenat Pla de Barcelona. Aquesta àrea va conèixer, ja des de molt antic, un poblament dispers, però continuat, des del paleolític fins els nostres dies . Els seus orígens com a ciutat es troben, però, en el petit pujol conegut amb el nom de Mons Tàber, on s'aixeca el Palau de la Generalitat, en ple centre de la Barcelona antiga.

Les notícies sobre les restes arqueològiques localitzades en aquest indret , semblen apuntar la hipòtesi de què ja en època neolítica degué existir algun petit assentament i que posteriorment degué instal·lar-s'hi un petit enclavament ibèric -cap troballa arqueològica permet parlar de poblament-, doncs s'han localitzat diverses restes que sembla corroboren aquesta hipòtesi.

Posteriorment, durant la dominació romana, aquest nucli va ser ocupat de nou; Cneu Corneli Escipió, l'any 133 a. J.C., va fundar-hi la colònia que va prendre el nom de Colònia Favència Júlia Augusta Paterna Barcino, estructurada a partir de dues vies principals, el Cardo i el Decumanus, patró urbanístic característic en totes les fundacions romanes. En el S.IV de la nostra era el nucli urbà es va reduir, potser a causa d'alguna destrucció violenta; aleshores es van construir les sòlides i monumentals muralles que, en gran part, encara existeixen.

En el moment de la disgregació de l'imperi romà, Barcelona passà a pertànyer al domini dels visigots, i Ataülf en va fer la capital del seu imperi sobre la Gàllia i la Hispània en el segle V; quan va ser traslladada la capitalitat del regne a Toledo, el paper de Barcelona tornà a ser secundari.

Els musulmans l'envaiaren l'any 713 i el 801 va ser reconquerida pels francs, comandats per Lluís el Piadós. El massís de Garraf s'erigí en la frontera amb l'Hispània musulmana i Barcelona passà a ser l'avantguarda d'una marca militar de l'imperi franc: la Marca Hispànica. La varen dividir en diferents comtats comandats per un marquès, que molt sovint va ser el comte de

Barcelona. L'any 873 en temps de Guifré el Pilós, el comtat de Barcelona va esdevenir hereditari i el 988, el seu descendent Borell II es va declarar sobirà independent. La Casa de Barcelona va tenir tretze reis que, entre els segles XI i XV, van convertir la ciutat en la capital d'un imperi marítim. Des del 1414 la van succeir quatre reis de la dinastia dels Trastàmara, fins que, el 1516, al passar la corona a la Casa d'Àustria amb Carles V, Barcelona va perdre la capital de la monarquia que va establir-se a Madrid.

En el plet per la successió de Carles II, Barcelona va estar a favor de l'arxiduc Carles d'Àustria contra el pretendent Felip V de Borbó qui, l'any 1714, va assetjar la ciutat durant tretze mesos. Amb la conquesta armada de Barcelona i vencedor de la contesa, Felip V va abolir tots els organismes estatals de Catalunya i va imposar-hi les lleis de Castella. Aleshores, Barcelona va quedar reduïda a una vida provinciana.

A partir de 1860, any en què van enderrocar-se les muralles que l'encerclaven, Barcelona va iniciar la seva prodigiosa expansió pels camps que l'envoltaven. L'Exposició Universal de 1888 assenyala el final de la Barcelona provinciana i el començament del seu caràcter cosmopolita.

Amb la fundació de la Mancomunitat per Prat de la Riba, recobrà el paper de capital de l'antic principat, des del 1914 fins al 1924. Amb la creació del govern català autònom, tornà a tenir la capitalitat entre 1931 i 1939. Restaurada la Generalitat al 1977, en torna a ser la capital.

El gran desenvolupament industrial i cultural del segle XIX, juntament amb l'aportació demogràfica d'una immigració massiva, ha conformat l'actual ciutat, en expansió constant.

Pràcticament, en tot el decurs d'aquests diferents períodes històrics, l'antic Mons Tàber ha estat el centre neuràlgic de la ciutat.

L'estructura urbana que hi van crear els romans ha restat fossilitzada fins els nostres dies, doncs va ser la base de les posteriors planificacions urbanes. Recents excavacions arqueològiques ho demostren, doncs gran part del traçat actual de carrers del casc antic segueix el mateix tirat que els d'època romana; per altra banda, les muralles del segle IV van perdurar, amb la finalitat defensiva, fins el segle XIII, època en què s'aixecà un nou cercle de muralles i s'autoritzà construir cases adossades a les antigues i obrir-hi finestres.

Entorn al fòrum, aproximadament sota l'actual plaça de Sant Jaume, situat en l'encreuament del Cardo -actuals carrer del Bisbe i carrer de la Ciutat- amb el Decumanus -actuals carrer del Call i carrer de la Llibreteria-, els romans van aixecar-hi els edificis que eren la seu dels organismes que ostentaven el poder polític i religiós, dels que actualment sols ens resten algunes columnes del Temple d'August.

Aquest costum va continuar durant l'Edat Mitjana, període en què s'hi ubicaren el palau dels comtes-reis, la catedral i els dos grans centres de la vida corporativa de barcelonina: la Universitat o Comú -representació de la ciutat i actual ajuntament- i la Generalitat -màxim organisme representatiu del Principat de Catalunya-.

També el Mons Tàber -concretament en el vessant occidental- va albergar el que fou el call jueu durant l'Edat Mitjana, barri que va tenir una brillantíssima existència, esdevenint el principal centre cultural i financer de la Catalunya del seu temps.

No se sap amb seguretat a partir de quan els jueus van començar a viure a Barcelona, però consta que ja en el segle X, en temps del comte Borrell II, hi habitaven famílies jueves i sabem que en el segle XII tenien les seves cases agrupades junt l'antiga muralla romana. Un document de 1257, pel que el rei Jaume I promet protecció a l'aljama (jueria) , coneixem la seva situació exacta.

L'encerclava el tros de muralla del segle IV comprès entre el Portal del Castell Nou i la Porta Bisbal, o sigui entre l'actual carrer de la Boqueria i la Plaça Nova. En el segle XIII, després de la disposició manada per Jaume I, l'any 1243, en què obligava separar els barris jueus de la resta de la ciutat, va aixecar-se un mur reforçat amb uns pilars cilíndrics, dels quals s'han trobat restes sota el Pati dels Tarongers del Palau de la Generalitat. El recinte interior s'obria per mitjà d'una porta que donava a l'actual plaça de Sant Jaume, arran del desaparegut cementiri d'aquesta porròquia.

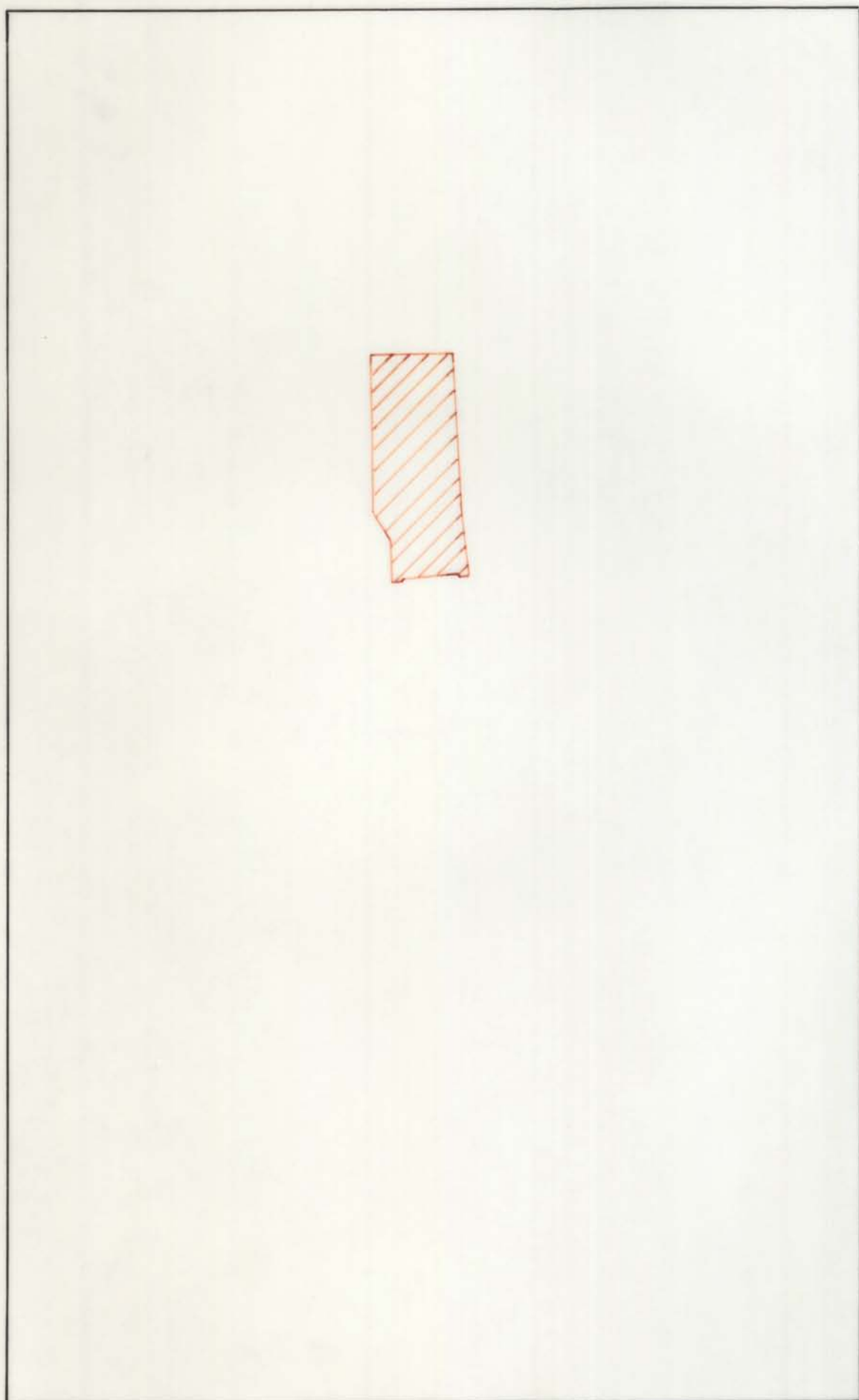
No és fins a finals del segle XIII que el Call va iniciar la seva decadència, quan es dugueren a terme els primers atacs a un barri que era envejat per la seva riquesa i perquè gaudia del favor reial. Malgrat la bona voluntat de l'Estat, el corrent antisemita va anar en augment, culminant amb l'amotinament de 1391 en què les masses descontentes van assaltar i saquejar el Call. Dels jueus supervivents, alguns van fugir i d'altres van convertir-se

al cristianisme, quedant el barri pràcticament abandonat. El rei Joan I i la seva esposa Violant van prendre mesures per protegir als jueus i a les seves propietats, i inclús va haver-hi un intent de repoblar les Aljamas, que no va prosperar; però, posteriorment, aquesta política va canviar per començar-ne una altra de concessions. En general la corona va ser considerada com hereva i successora dels jueus en els llocs públics, com ara sinagogues, banys i cementiris, però en la resta de propietats va deixar que el dret privat seguís les seves vies. Aquest procés d'alienació de les propietats dels jueus va aconseguir, l'any 1424, l'expulsió definitiva dels jueus del Call.

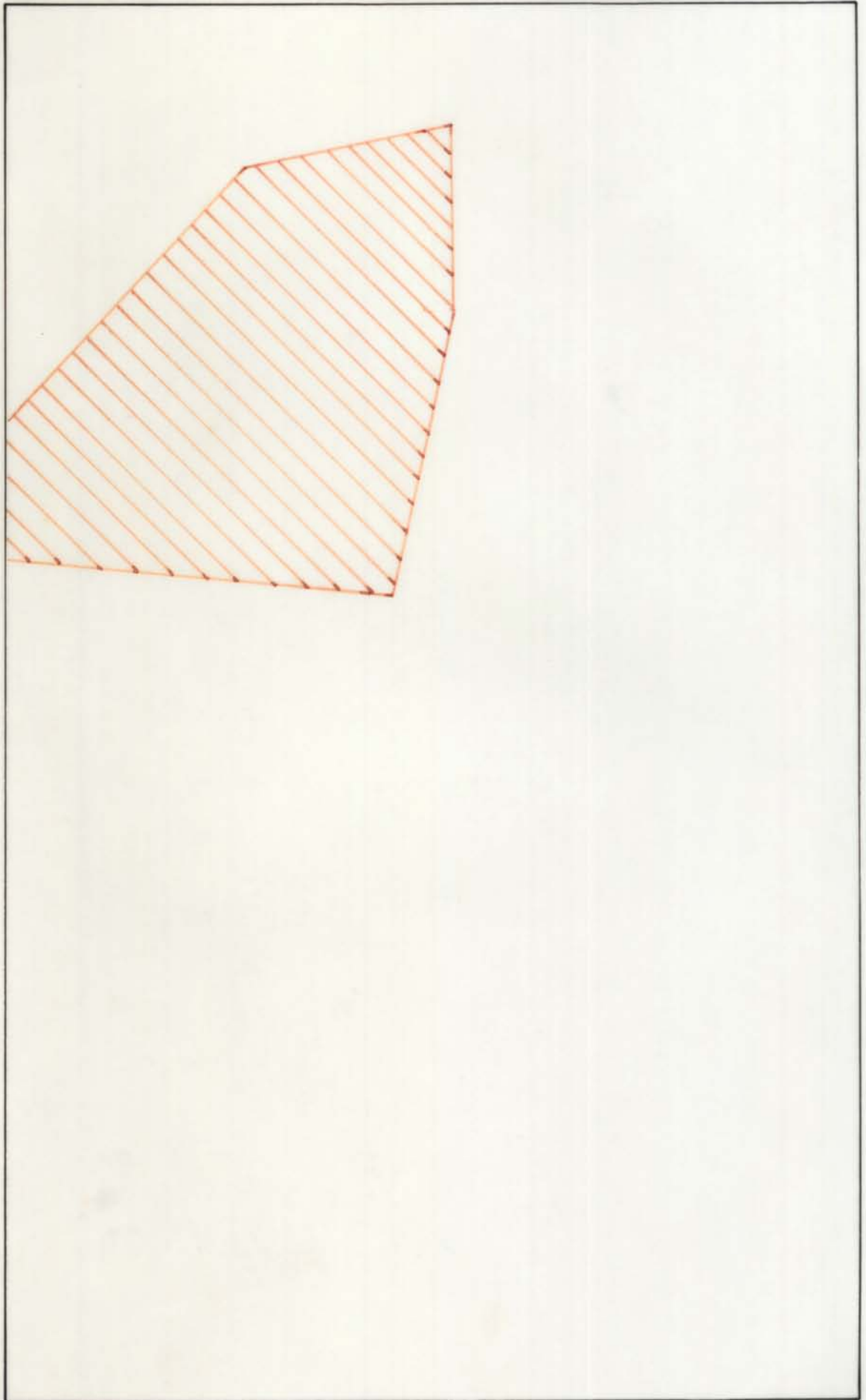
Fins aquest moment històric hem vist que l'actual plaça de Sant Jaume era el centre ciutadà de Barcelona, però a mitjans del segle XIV aquest es va desplaçar a la plaça del Blat -actualment plaça de l'Àngel-, més propera a la zona marítima de la ciutat i centre geogràfic de la Barcelona d'aleshores, doncs era el punt d'arrencada dels quatre quarters en què estava dividida la població

Aviat però, amb l'establiment dels estatges d'institucions tan importants en la vida política i econòmica de la ciutat com eren el Consell de Cent i el General de Catalunya, va recuperar l'antiga categoria cívico-urbana, personalitat que encara manté.

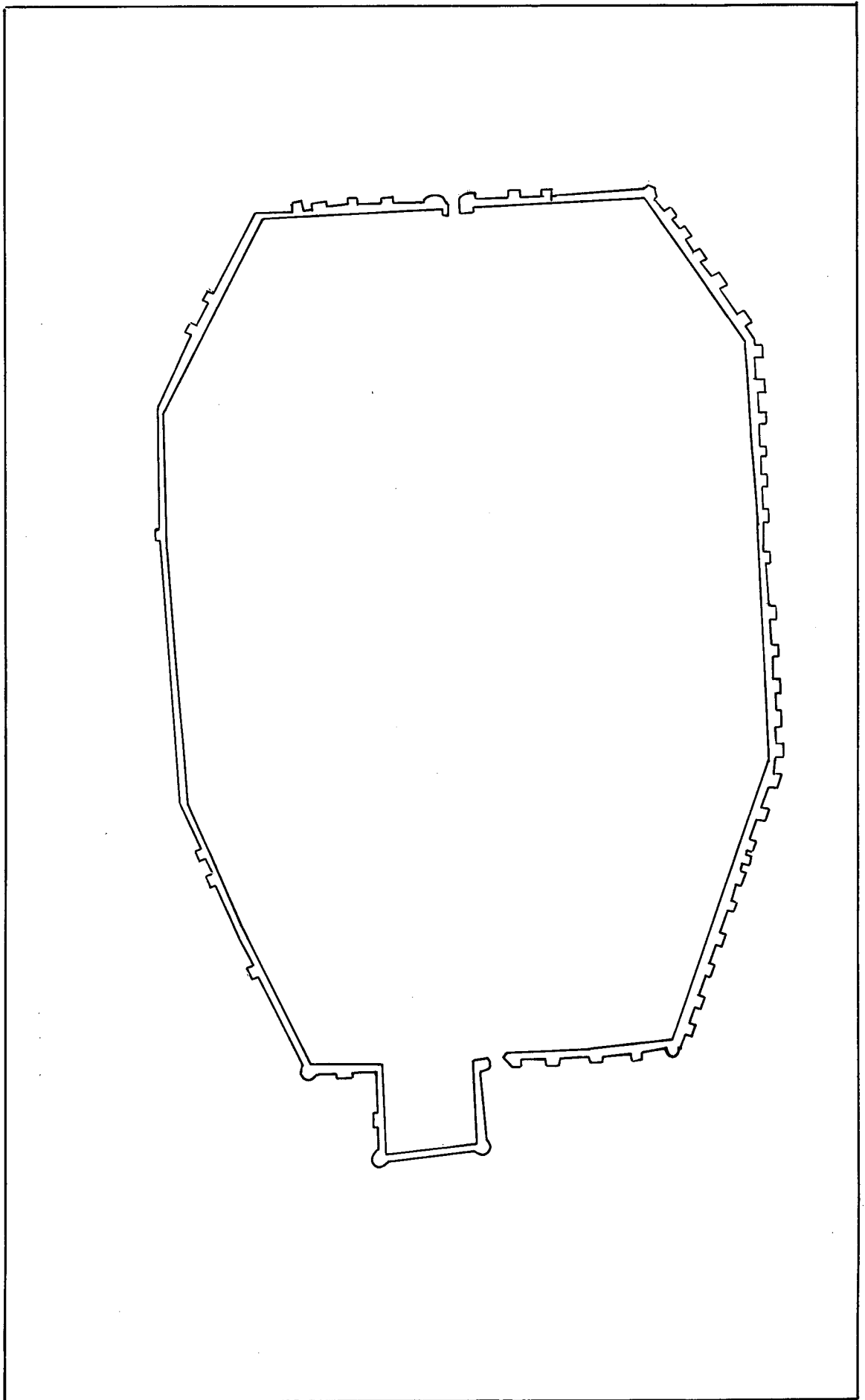
 situació del Palau de la Generalitat respecte la muralla i el Call

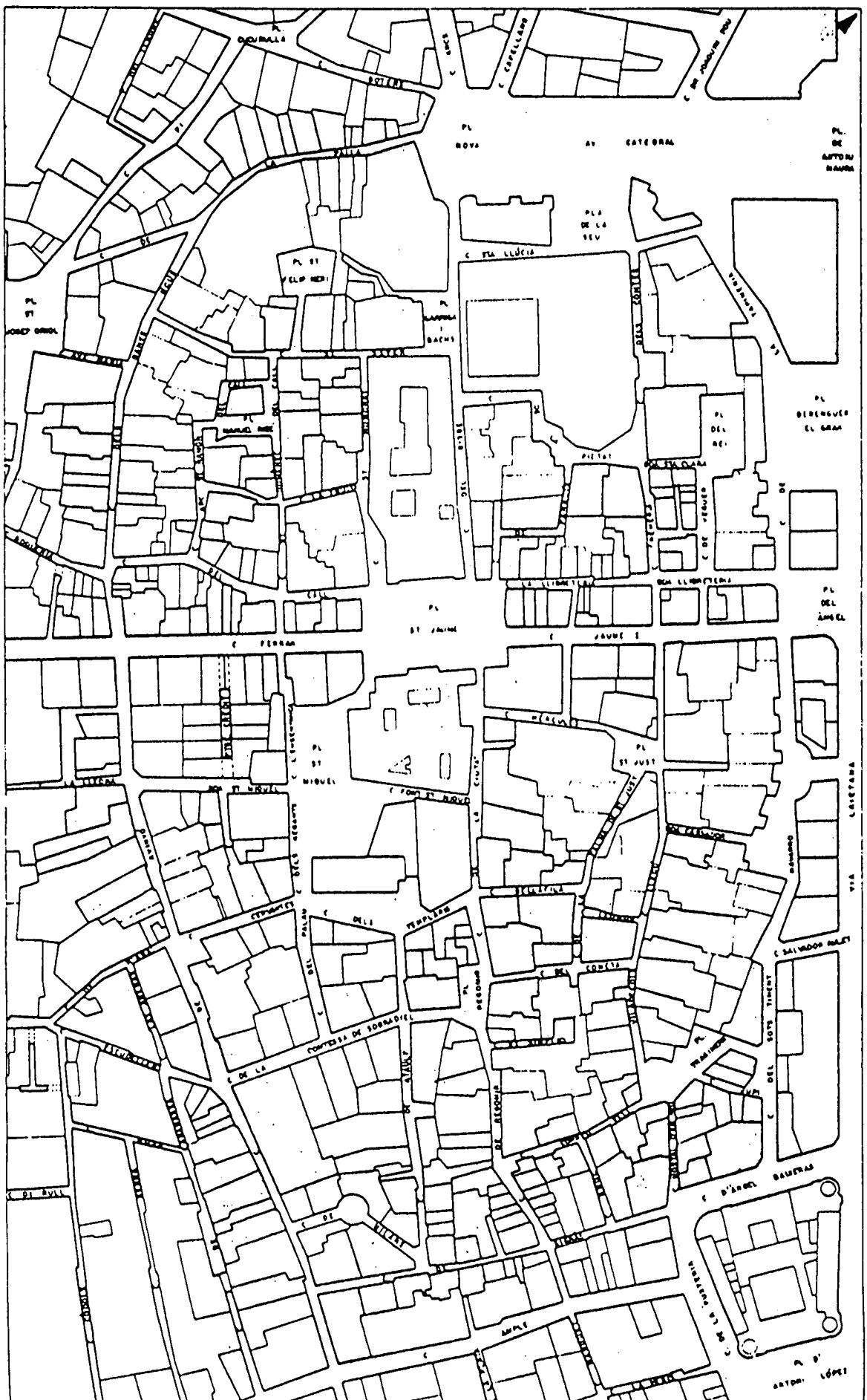
 situació del Call

Muralla romana del s.IV

Casc antic.

Successió de plànols que permeten relacionar la ubicació del Palau de la Generalitat respecte la Barcelona romana i el Call jueu.

El plànol del casc antic i de les muralles romanes està extret del llibre d'en J.E. HERNÁNDEZ CROS: "Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històrico-Artístic de la Ciutat de Barcelona", on no consta la seva escala.

HISTÒRIA DE L'EDIFICI.

L'actual Palau de la Generalitat és un conjunt arquitectònic heterogeni, resultat de la juxtaposició dels diversos cossos d'edificis aixecats en successives etapes històriques.

1ª fase: 1403 - 1434.

En el segle XV va formar-se el primer nucli, aprofitant diverses cases del Call expropiades als jueus, doncs aquest barri a finals del segle anterior va deixar d'existir, que passaren a ser el primer alberg dels diputats de les Corts del General. Era aleshores, una edificació civil típica a Catalunya des del segle XIV, amb façana exterior de petits carreus de pedra picada, de la que encara es conserva part de la que dona al carrer de Sant Honorat, amb portal arquejat i amb finestres sostingudes per columnetes de pedra monolítica de Girona, i coronada per una porxada de teulada voladissa. L'edifici el formaven dos cossos separats per un pati interior; tenia l'entrada principal per la banda del carrer de Sant Honorat i, a la banda de darrera, tenia un petit hort tancat per una tàpia i amb un portal que donava a l'actual carrer del Bisbe, aleshores carrer de la Seu.

A partir de 1415 i fins 1434 hi ha documentades una sèrie de modificacions per a millorar aquestes estances, però que no van modificar l'estructura bàsica abans comentada. L'any 1415 la Diputació acordà enderrocar la tàpia i el portal del carrer de la Seu i construir la façana de nou. Consistia en un mur calat, ornat de pinacles i gàrgoles, amb una imatge de Sant Jordi a cavall, obra que va dur a terme com a mestre major en Marc Safont, i com a escultor de la imatge de Sant Jordi, en Pere Joan.

Posteriorment, l'any 1420 va iniciar-se la reforma del pati interior, construint-hi dos pisos de porxos i una escala noble (1425), obra també de Marc Safont, esdevenint l'actual Pati Gòtic.

L'any 1432 va acordar-se la construcció de la capella de Sant Jordi. Segurament va aixecar-se sobre una torre més antiga, esmentada en un document de l'any 1421, tal com sembla confirmar-ho el fet de que sigui la part de l'edifici gòtic que té les parets més gruixudes. Aquesta va ser la darrera obra en que intervingué l'esmentat mestre Marc Safont. Fou també aleshores

res que la Diputació va començar a comprar les cases veïnes a aquest primer nucli gòtic per tal d'ampliar-lo, fent-se petites millores que aviat van quedar interrompudes per les guerres i revoltes del temps de Joan II.

2ª fase: 1526 - 1547.

No és fins el segle XVI que s'empren una nova etapa de construcció, duent-se a terme l'ampliació per la banda nord sense seguir, però, un projecte unitari. L'any 1526 es continua la compra de cases i es projecta l'obra de les sales que donaran al futur Pati dels Tarongers, començada el mateix any amb l'edificació de la Cambra Daurada o consistori petit, aprofitant una construcció anterior. Un document extret del Llibre d'albarans

i datat l'octubre de 1526, registra l'encàrrec fet per la Diputació al gerrer Pere Mata per "fer rajoletas o caironets pintats al costum de València, a ops de pahimentar la cambra o apartament que per nosaltres es estat deliberat fer y aplicar al consistori maior de la present Casa de la Diputació ...". En Puig i Cadafalch i en Miret i Sans, van localitzar alguns exemplars que correspondrien als números 179, 180, 336 i 365 de la catalogació feta per en Font y Gumà, i un altre de no catalogat i que ells van documentar.

A partir de 1532, es duen a terme les obres de la construcció d'un segon pati interior, rectangular -el primer tram de l'actual Pati dels Tarongers-, terraplenant fins el nivell de la planta noble tots els horts de les cases comprades. Les obres es van dur a terme en quatre etapes: primer, la construcció del terraplé (1532-1536); a continuació, les obres de la llotja de ponent i del vestíbul d'accés a la Cambra Daurada (1539-1544), obra de Pere Mateu i Antoni Carbonell; la pavimentació del pati amb marbre de Carrara (1545) i, finalment, la construcció de la llotja de llevant (1547), obra d'Antoni Carbonell i de Tomàs Barça. Es va procurar continuar amb l'esquema compositiu que en Marc Safont va emprar en la decoració del primer pati, resultant de formes gòtiques amb columnes clàssiques, amb els murs revestits amb pedra de Montjuïc i coronats amb arcs, gàrgoles i pilars, formant una galeria simulada.

L'obra arribava fins al carrer de la Seu; la façana primitiva es va prolongar amb l'annexió de les façanes de les cases adquirides, amb la decoració típica del segle XVI, actuació que es realitzà a partir de 1540.

3ª fase: 1568 - 1590.

En aquesta tercera etapa d'ampliació de l'edifici la Diputació va continuar comprant cases fora del primer clos del Pati dels Tarongers per la banda del carrer de Sant Honorat, per construir el Consistori Major o Sala Nova amb sales annexes i campanar (1570-1600), obra de Pere Ferrer. La decoració primitiva de la Sala Nova es va fer d'acord amb els nous gustos de l'època, deixant-se de banda la rajola de València per adoptar la de Talavera, més vistosa per tenir més varietat de colors

Quan en Puig i Cadafalch i en Miret i Sans van dur a terme el seu estudi sobre el Palau de la Generalitat, van trobar alguns fragments de les rajoles del sòcol escampats en diverses bandes de l'edifici que van enviar al Museu del Parc; actualment, però, no estan localitzats, encara que probablement es trobin en el Museu de Ceràmica del Palau Nacional de Montjuïc. Les rajoles del paviment feien una àmplia combinació, riquíssima de colors, que encara es conserven sota l'empostissat.

4ª fase: 1589 - 1630.

A partir de 1589 es du a terme la configuració definitiva del Pati dels Tarongers, amb la construcció de les dependències que acaben de tancar l'espai entre els carrers de Sant Honorat, de Sant Sever i del Bisbe, amb façanes de formes austeres i amb finestres rectangulars i sense cap ornament, obra de Pere Pau Ferrer (1589-1630), i amb la construcció de la porta del davant del carrer de la Pietat.

L'obra cabdal d'aquesta etapa és l'ampliació pel sud, amb l'aixecament de la façana de la Plaça de Sant Jaume i de la nova capella -ara saló- de Sant Jordi, segons projecte de Pere Blai (1596-1619), qui va aplicar un model plenament renaixentista, esdevenint la primera gran façana d'aquest estil de l'arquitectura civil a Catalunya. El conjunt és d'una gran simetria i destaca per la delicada composició que juga amb les línies de les finestres i les qualitats cromàtiques i texturals de les diferents pedres emprades.

Aquesta ha estat l'última fase constructiva; a partir d'aleshores sols s'han dut a terme actuacions de reforma que, en alguns casos, han comportat algunes petites construccions.

Reformes.

Al segle XVIII, abolida la Generalitat arran del Decret de Nova Planta (1716), Felip Vè. cedí l'edifici a la Reial Audiència que l'ocupà fins el 1908. Amb la creació de les diputacions provincials, part del Palau allotjà aquesta institució (1822). Durant aquest període es van fer petites obres sense gran transcendència, la més important de les quals va ser la modificació de la façana de la Plaça de Sant Jaume amb l'afegit d'un balcó sobre la porta principal (1860).

L'any 1908 l'Audiència deixà el Palau i s'hi instal·là la Diputació Provincial de Barcelona, que va prendre la iniciativa de restaurar i netejar l'edifici, doncs l'anterior organisme l'havia deixat en un deplorable estat d'abandonament. Sota els auspicis de la Mancomunitat de Catalunya, institució que també s'establí al Palau, l'any 1910 es van iniciar les obres de rehabilitació, amb la finalitat de treure tots els afegits que amagaven en part l'estructura originària del Palau, tasca dirigida per en Puig i Cadafalch; l'actuació més important va ser el rebaix del terraplé del Pati dels Tarongers per adequar noves sales a la planta baixa del Palau. Altres reformes dignes de menció són la decoració d'alguns salons, entre les que cal destacar les pintures noucentistes d'en J. Torres García per al Saló Sant Jordi -actualment en la sala contigua al Saló Daurat que duu el nom del pintor- i la construcció de l'Escala d'Honor que dona accés des del vestíbul principal a la galeria gòtica.

Una vegada abolida la Mancomunitat (1925) i sota la dictadura, les obres van ser continuades per l'arquitecte J. Rubió i Bellver qui, l'any 1928, va construir el pont neogòtic del carrer del Bisbe que uneix el Palau amb la Casa dels Canonges, entre d'altres reformes i redecoracions generals.

A partir de 1931 i fins 1939, el Palau va ser seu de la Generalitat republicana, institució que durant la guerra civil va protegir la galeria gòtica i el medalló de Sant Jordi del carrer del Bisbe dels efectes destructors dels bombardeigs a que estava sotmesa Barcelona.

Acabada la guerra l'edifici tornà a mans de la Diputació de Barcelona fins el 1977, any en que s'hi installa també la Generalitat restaurada; no és, però, fins el 23 d'abril de 1987 que la Diputació abandona totalment aquestes dependències, passant a ser de nou seu única de la Generalitat de Catalunya.

Amb el patrocini de la Diputació va efectuar-se el condicionament d'antigues sales en moderns despatxos, en alguns casos sense respectar l'estructura originària de l'edifici.

En aquests darrers anys, la Generalitat a dut a terme també diverses reformes, com ara l'adequació de l'antiga Sala de Mapes com a Sala de Premsa, la rehabilitació de l'Escala Barroca i la modernització de les instal·lacions elèctriques, entre d'altres, actuacions totes elles que han acabat de conformar l'actual aspecte de l'edifici.

BIBLIOGRAFIA.

- Topografia i Geologia.

JULIÀ, Ramon : "Características litológicas de las "rieres" del Pla de Barcelona" a "Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad de Barcelona", nº 17. Barcelona 1977.

VILA, Pau: " La circulació de les aigües del Pla de Barcelona en el passat" a "Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad de Barcelona", nº 17. Barcelona 1977.

VILA, Pau: "Barcelona i el seu Pla".
Edició especial del Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Generalitat de Catalunya.
Barcelona 1981.

- Història.

BOFARULL I SANS: "Los judíos en el territorio de Barcelona" a "Congreso de Historia de la Corona de Aragón" vol.II, p. 819-943.

BOFARULL I SANS: "Los dos textos catalán y aragonés de las ordinaciones de 1333 para los judíos de la Corona de Aragón" a "Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona", vol 7. Barcelona 1913; p. 153-163.

CABESTANY I FORT, J.F.: "La primera reforma urbana a Barcelona: la plaça del Blat" a "Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad", n' 17. Ajuntament de Barcelona. Museu d'Història de la Ciutat. Barcelona 1977.

CARRERAS CANDI, F.: "Evolució històrica dels juheus y juheissants barcelonins" a "Estudis Universitaris Catalans", vol. III. Barcelona 1909.

CIRICI, A.: "Barcelona pam a pam". Ed. Teide. Col.lecció "Qué cal saber". Barcelona 1985.

FONT CUSSÓ, J.: "Historia de unas casas de la "Aljama Judeorum" de Barcelona" a "Tesoro de los judíos sefardíes", vol. IV. Jerusalem 1961.

MILLÀS VALLICROSA, J.: "¿Dos candilejas hebraicas?" a "Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad", nº 13. Museu d'Història de la Ciutat. Ajuntament de Barcelona. Barcelona 1969.

RODÀ DE MAYER, I.: "La dispersión del poblamiento en el término de Barcelona en la época anterromana" a "Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad", nº 17. Museu d'Història de la Ciutat. Ajuntament de Barcelona. Barcelona 1977.

TARRADELL, M.: "Sobre el poblamiento romano en el Pla de Barcelona" a "Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad", nº 17. Museu d'Història de la Ciutat. Ajuntament de Barcelona. Barcelona 1977.

VILA, Pau: "Barcelona i el seu Pla". Edició especial del Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Barcelona, 1981.

- Història de l'edifici.

CIRICI, A.: "Barcelona pam a pam". Ed. Teide. Col·lecció "Què cal saber". Barcelona 1985.

FONT Y GUMÀ, J.: "Rajolas Valencianas y Catalanas". Oliva impressor. Vilanova y Geltrú 1905.

HERNÁNDEZ CROS, J.E.: "Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona". Ajuntament de Barcelona. Àrea d'Urbanisme i Obres Públiques. Servei de Protecció del Patrimoni Monumental. Barcelona 1987.

PUIG I CADAVALCH, J. - MIRET I SANS, J.: "Dictamen presentat a l'Institut d'Estudis Catalans per, sobre les obres que es deuen fer a l'antich Palau de la Generalitat, per donar llum y ventilació a la seva planta baixa", a l' "Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans", 1909-1910, p. 34-36.

PUIG I CADAVALCH, J. - MIRET I SANS, J.: "El Palau de la Diputació General" a l' "Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans", 1909-1910.

RUBIÓ Y CAMBRONERO: "El Palacio de la Excm. Diputación Provincial de Barcelona". Diputació de Barcelona, 1952.

VEGA Y MARCH, M.: "Palacio de la Generalidad de Cataluña. Diputación de Barcelona, I - II". Biblioteca Selecta de Arte Español. Publicaciones Laplana. Barcelona 1923.

VERGÉS, O. - CRUAÑAS, J.: "La Generalitat en la Història de Catalunya" Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona 1982.

- Altres.

GARCÍA FARIA: "Proyecto de saneamiento del subsuelo de Barcelona. Alcantarillado-Drenaje-Residuos urbanos". Imprenta de Henrich y Compañía. Barcelona 1893.

"Barcelona Sub. El clavegueram de Barcelona". Ajuntament de Barcelona amb el suport de FOCSA. Barcelona 1986.

"Projecte executiu d'adequació de les instal·lacions elèctriques al Palau de la Generalitat. Memòria i Plànols".

Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Servei Tècnic d'Arquitectura. Barcelona 1987.

Documentació fotogràfica

Data	Concepte	Observacions
XII.87	Habitacle quadre elèctric. Paviment sortit a la rasa 1.	
"	Idem.	
"	Rasa 9. Mur.	
"	Rasa 7 i rasa 9. Murs.	
"	Rasa 1. Mur medieval i cobriment modern de la claveguera.	
"	Idem.	
"	Rasa 1. Mur.	
"	Idem.	
"	Pati dels Tarongers des de la mateixa perspectiva que una foto d'en Puig i Cadafalcs	
"	Rasa 1. Claveguera sense el recobriment modern.	
"	Pati Gòtic amb una màquina excavadora.	
"	Rasa 1. Mur medieval per sota de la claveguera.	
"	Idem.	
"	Idem.	
"	Idem. amb la claveguera en secció.	
"	Pati Gòtic obert en diferents rases.	
"	Rasa 1. Mur medieval cobert amb ciment en la zona del sífó.	
"	Pati Gòtic. Porta del C/ Sant Honorat durant les obres.	
"	Rasa 10. Vestíbul entrada Pça. Sant Jaume. Pala excavadora aixecant les lloses.	
"	Rasa 1. Detall d'una pedra treballada, reaprofitada en la claveguera.	
"	Idem.	
"	Idem.	
"	Rasa 2. Claveguera.	
"	Rasa 2. Detall de la fonamentació de l'arc gòtic.	
"	Rasa 14. Bancs modernistes per protecció.	
"	Rasa 2, ja cimentada.	
"	Rasa 3. Claveguera en primer terme i rasa 2 al fons.	
"	Avís dels bens inventariats de la Diputació.	
"	Rasa 13. Mur.	
"	Idem.	
"	Idem.	
"	Idem.	
"	Idem.	
"	Rasa 13. Mur.	
"	Rasa 14. Perspectiva dels tres murs.	

RELACIÓ DE PLÀNOLS

- Situació general de les rases obertes. E : 1/100.
- Aixecament de les estructures arqueològiques a la planta baixa. E : 1/50. I.
- Aixecament de les estructures arqueològiques a la planta baixa. E : 1/50. II.
- Aixecament de les estructures arqueològiques a la planta baixa. E : 1/50. III.
- Rasa 1:
 - . planta E : 1/20.
 - . secció A-A'. E : 1/40.
 - . secció B-B'. E : 1/20.
- Rasa 7:
 - . secció E : 1/20.
- Rasa 9:
 - . planta E : 1/20.
 - . secció A - A'. E : 1/20.
- Rasa 13:
 - . planta E : 1/50.
 - . planta Detall A. E : 1/20.
- Rasa 14:
 - . planta E : 1/40.
- Rasa 15:
 - . planta E : 1/20.
- Rasa 16:
 - . planta E : 1/40.
 - . secció A - A'. E : 1/40.
- Rasa 19:
 - . planta E : 1/20.
- Rasa 20:
 - . planta I. E : 1/20.
 - . planta II. E : 1/20.
 - . secció A - A'. E : 1/20.
- Rasa 23:
 - . planta E : 1/20.
 - . secció A - A'. E : 1/20.